

Свірін Олександр Федорович,

головний науковий співробітник відділу науково-методичного забезпечення прокуратури кримінальної юстиції поза сферою кримінальної юстиції Науково-дослідного інституту Національної академії прокуратури України

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ В СИСТЕМІ СУБ'ЄКТІВ, УПОВНОВАЖЕНИХ НА ВЖИТТЯ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Актуальність проблеми протидії корупції, як і раніше, обумовлена високим рівнем її суспільної небезпеки. Стратегією національної безпеки України, затвердженою Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015, корупція визнана актуальною загрозою національній безпеці України [1]. Вона негативно впливає на всі аспекти життєдіяльності в суспільстві, на розвиток соціальних, фінансово-економічних процесів, призводить до величезних економічних втрат, руйнує правові й етичні відносини між людьми, має вкрай негативні політичні наслідки, у тому числі на міжнародному рівні, гальмує розвиток держави та стає на заваді євроінтеграції.

Окрім негативних майнових наслідків, корупція причиняє шкоду й немайнового характеру, зокрема репутаційного. Так, її поширення зумовлює низьку довіру до органів державної влади та їх представників [2]. Саме тому запобігання і протидія корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушеннями є одним із пріоритетних завдань держави.

Органи прокуратури згідно із статтею 1 Закону України «Про запобігання корупції» безпосередньо виявляють, припиняють або розслідують корупційні правопорушення. Упродовж останнього часу триває процес реформування системи органів прокуратури відповідно до міжнародних стандартів та успішних практик іноземних держав. Прокуратура України становить єдину систему, яка в порядку, передбаченому Законом України «Про прокуратуру», здійснює визначені статтею 131¹ Конституції України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства і держави.

На сьогодні антикорупційне законодавство істотно оновлено. Його, зокрема, утворюють закони України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року [3], «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2015–2017 роки» від 14 жовтня 2014 року [4], Державна програма щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 265 [5]. На виконання цих нормативних актів розроблено Антикорупційну програму Генеральної прокуратури України на 2018 рік, затверджену наказом Генеральної прокуратури України від 28 лютого 2018 року № 36.

Серед суб'єктів, яких відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» держава уповноважує вживати заходи із запобігання корупції та щодо яких вона окреслює загальні напрями здійснення їхніх повноважень, прокуратура займає гідне місце. Коло цих суб'єктів можна виділити три групи.

Перша група суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції, включає суб'єкти із загальними повноваженнями, не створені спеціально для безпосередньої боротьби з корупцією, проте уповноважені протидіяти корупції. Президент України у межах своїх повноважень затверджує загальнонаціональні програми, концепції тощо. Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні, який визначає засади антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія, яка розробляється Національним агентством з питань запобігання корупції). Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів виконавчої влади (прикладом нормативної координаційної діяльності Уряду є встановлення та зміна структурних підрозділів органів виконавчої влади, зокрема й підрозділів, діяльність яких спрямована на запобігання і протидію корупції). Саме Кабінетом Міністрів України затверджується державна програма на виконання Антикорупційної стратегії, яка розробляється НАЗК.

Другу групу суб'єктів зі спеціальними повноваженнями складають спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції, визначені у статті 1 Закону України «Про запобігання корупції», які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії їй, безпосередньо виявляють, припиняють або розслідують корупційні правопорушення чи пов'язані з ними: органи прокуратури; органи Національної поліції України; Національне антикорупційне бюро України; Національне агентство з питань запобігання корупції.

У цьому контексті не можемо не згадати, що наданий час йде процес створення й формування Вищого антикорупційного суду на підставі прийнятого 07 червня 2018 року за № 2447-VIII Закону України «Про вищий антикорупційний суд», який буде розглядати по суті кримінальні провадження, віднесені до його підсудності.

Третя група складається з суб'єктів, які мають право лише брати участь у запобіганні та протидії корупції. Однак у певних випадках вони мають право здійснювати заходи щодо припинення корупційних правопорушень, сприяти відновленню порушених прав чи інтересів держави, фізичних і юридичних осіб, брати участь в інформаційному й науково – дослідному забезпеченні проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції, залучатися до таких заходів: державні органи; органи влади; органи місцевого самоврядування ; підприємства, установи, організації незалежно від підпорядкованості та форми власності, їхні посадові та службові особи; посадові та службові особи юридичних осіб публічного права, їх структурних підрозділів; громадяни, об'єднання громадян (за їх згодою).

Одним із основних завдань для прокуратури щодо запобігання корупції є забезпечення відновлення порушених прав і законних інтересів, відшкодування збитків, шкоди, завданої корупційними правопорушеннями, у першу чергу державі. Крім того, до способів усунення негативних наслідків корупційних правопорушень чинне антикорупційне законодавство (Розділ XI Закону України «Про запобігання корупції») відносить відшкодування фізичним та юридичним особам збитків, моральної або майнової шкоди, завданих унаслідок корупційного правопорушення; скасування нормативно-правових актів, рішень, виданих (прийнятих) внаслідок учинення корупційного правопорушення, органом або посадовою особою, уповноваженою на їх прийняття чи скасування; визнання актів, рішень незаконними у судовому порядку; визнання нікчемними правочинів, укладених унаслідок корупційного правопорушення; конфіскація або спеціальна конфіскація коштів та іншого майна, одержаного унаслідок вчинення корупційного правопорушення за рішенням суду в установленому законом порядку.

Генеральною прокуратурою України організовано реалізацію проекту «Запобігання та протидія корупції шляхом об'єднання зусиль органів прокуратури та громадськості». В рамках проекту налагоджено співпрацю з 79 громадськими організаціями, які об'єднались у Всеукраїнський рух проти політичної корупції «Під контролем». Завдяки цій діяльності вдалось досягнути численних результатів у боротьбі з корупцією. Органами прокуратури України та Всеукраїнським рухом проти політичної корупції «Під контролем» проводиться співпраця за 674 матеріалами. За результатами у 355 випадках інформація про порушення вимог законодавства посадовими та службовими особами регіонального рівня, повністю або частково підтвердилась. Органами прокуратури вжито заходів реагування. За 181 інформаціями тривають перевірки.

Правоохоронними органами за матеріалами складено 82 протоколи (переважна більшість про правопорушення, пов'язані з корупцією), скеровано 65 подань/листів про усунення порушень вимог законодавства, заявлено 15 позовів в інтересах держави, у 25 випадках чиновники самостійно усунули порушення. Крім того, 186 інформацій перевіряються слідчим шляхом результатом в результаті чого 21 обвинувальний акт скеровано до суду. Судами винесено 5 вироків [7].

Список використаних джерел

1. Указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року “Про Стратегію національної безпеки України”». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070>.

2. Судовий розгляд справ про правопорушення, пов'язані с корупцією: прак. посіб./ кол. авт.; за ред. доктора юрид. наук, проф. О.М. Костенка. – Київ: Національна академія прокуратури України, 2018. – 346 с.; С. 4.

3. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII.

4. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2014, № 49, ст. 2056). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

5. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки». (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 46, ст.2047) URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18>.

6. Державна програма щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 265. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/imported_content/document/.../P0265-00.doc.

7. Запобігання корупції: методичні рекомендації для місцевих активістів [Д. О. Калмиков, Д. В. Сінченко, О. О. Сорока, М. І. Хавронюк, Г. Л. Шведова]; за заг. ред. М. І. Хавронюка. – К. : ФОП Москаленко О.М., 2017. – 242 с.; С. 11–16; URL: http://pravo.org.ua/img/books/files/1496912133anticor_metod_web.pdf.

8. Сайт Генеральної прокуратури України. URL: www.gp.gov.ua/ua/adminkor.html?_m=publications&_t=rec&id=217732.

Селюков Вадим Сергійович,

доцент кафедри адміністративної діяльності
поліції факультету №3 Харківського
національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ДОСВІД НОРВЕГІЇ В ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЇ

На сьогодні не існує єдиної стандартної моделі спеціального антикорупційного органу. У деяких країнах вони створюються як самостійні органи. Багато спеціальних антикорупційних органів функціонують у межах уже наявних правоохоронних органів, наприклад, у вигляді спеціальних підрозділів прокуратури та офісу омбудсмена, національних аудиторських агентств або поліцейських підрозділів. Тому проблема використання зарубіжного досвіду щодо діяльності антикорупційних органів залишатиметься актуальною ще протягом значного часу [1, с. 115].

Актуальність питання використання зарубіжного досвіду у процесах реформування та приведення антикорупційної діяльності в Україні є вкрай високою, адже сам процес реформування передбачає законодавчі та інституційні зміни, що повинні призвести до зниження рівня корупції в країні, і тим сам забезпечити належний рівень суспільних відносин у всіх сферах.

Враховуючи так звані показники щастя населення та індекс сприйняття корупції, варто звернутися до досвіду Норвегії, в питання протидії корупційним проявам. В цій країні нарівні із законодавчими та інституційними механізмами, діяльність яких виражається у стані менталітету населення, яке зовсім не сприймає таке явище як корупція.